

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

וכ היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

כו (א) עיר עז לנו
 ישועה ישית - העיר
 ירושלים שהיה מאז תמיד
 לנו לעז ישועה ישית
 המושיע את קומותי ואת
 חילה: וחל - חומה נמוכה
 שלפני החומה הגבו':
 (ב) פתחו שערי - שלה
 ויבא לתוכה גוי לדיק:
 שומר - שמר ולפני בגלותו
 ימים רבים לאמונתו של
 הקב"ה שיקיים הבטחתו
 שהבטיח על פי נביאיו
 לגאליהם. שומר ממתין וכן
 (בראשית ל"ז) ואביו שמר
 את הדבר וכן (דברים ז')
 ואמר ה' אלהיך לך:
 (ג) יזר - שהיה סמוך על
 הקב"ה ונשען עליו בחזק'
 שלא זו מאמונתו בשביל
 שום אימ' ויסורין: תזור -
 שיהא שלום כי כך היה
 בטוח לפיכך הגון לך
 לנצרו: (ד) כי ביה ה' -
 כי יש לסמוך עליו שהוא
 דחילא דה' סלע וזור
 מחסה עולמי: (ה) יושבי
 מרום - זור ואשר ארצות:
 (ו) רגלי עני - מלך המשיח
 שנאמר בו עני ורוכב על
 החמור (זכריה ט' ט'):
 פעמי דלים - ישראל שהיו
 דלים עד הנה:
 אורח

כו

(א) ביום ההוא יושר השיר-הזה

בארץ יהודה
עיר עז-לנו

ישועה ישית חומות וחל:

(ב) פתחו שערים ויבא גוי-צדיק
שמר אמנים:

(ג) יצר סמוך תצר שלום
שלום

כי כך בטוח:

(ד) בטחו ביהוה עדי-עד

כי ביה יהוה

צור עולמים:

(ה) כי השח ישבי מרום

קריה נשגבה

ישפילנה

ישפילה עד-ארץ

יגיענה עד-עפר:

(ו) תרמסנה רגל

רגלי עני

פעמי דלים:

ב א ו ר

כו (א) ביום ההוא,
 כאשר יפול אשור
 בארצנו - עיר עז לנו, רב
 המפרשים פירשו כדעת
 רש"י ע"ש, ולדעת ידיו
 שעורו בהיפך, השם שהוא

ארח

עז הוא לנו עיר בצורה, וכן תרגם הרב - ישועה, הרב המתרגם העתיק כדעת
 חכמי העמים, כי הישועה עלמה ישית לנו לחומה וחיל, וכן נאמר להלן (ס'
 י"ח) וקראת ישועה קומותיך - חומות וחל, עיין בבאור על איכה (ב' ח').
 (ב) פתחו שערים, אולי כוון המליץ על חזקיה שפתח את דלתו ההיכל אשר
 סגר מלך אשור כמפורש בדה"ב (כ"ט ג'), ואמר גוי לדיק כענין הגוי גם לדיק תהרג
 (בראשית כ' ד') וכדעת ר' יונה עיין בבאור, כי איננו זר בעיני שיקרא המלך גוי, הלא הוא

עומד

כו

(א) און יענעם טאגע ווירד געוונגען דיעזעס ליעד : אים לאנדע יהודה :

-אינע שטאדט איזט דער מאַכטיגע אונו ,

-היל מאַכט ער צו מויערן אונד צווינגער .

(ב) אַפֿפֿענט דיא טהאַרע דאָס איינגעהע איין פֿראַמ- מעס פֿאַלק ,

-בעוואַהרער דער גלויבענסלעהרען .

(ג) דיא ניינונג איזט געווערט ,

-דוא בעוואַכסט דען זעלענפֿריערען ,

-עס איזט זעלענפֿריערען ,

-ווען מאַן אויף דך פֿערטרויעט .

(ד) פֿערטרויעט אויף דען העררן פֿיר אונד פֿיר ,

-דען מיט גאָטט דעם עוויגען ,

-איזט איין שוטיץ אויף עוויגקייטען .

(ה) פֿירוואַהר , ער בייגעט דיא בעוואַהנער דער האַהע ,

-דיא האַכערהאַבענע שטאָדט ,

-ווענקט זיא ניערער ,

-זענקט זיא צו באַדען ,

-שטירצט זיא אין דען שטויב .

(ו) זיא צערטריטט דער פֿיס ,

-דיא פֿיסע דער ליידענדען ,

-דיא שריטטע דער אַרמען .

דער

עומד במקום עמו , והפסוק הזה כענין פתחו לי שערי צדק וגו' זה השער לה' לדיקים יבאו בו (תהלים קי"ח י"ט כ'). (ג) יצר סמוך , עיין פירש"י ואחריו הלכו רב המפרשים, והוא שהכוונה שהיזר הסמוך על השם כלומר אשר יצטח עליו , איש הזה , אתה השם תנצרהו ותשפו' לו שלום , והכפל לחזק , אבל לפ"ז היה מן הראוי שתבוא מלת תלור במפסיק יותר גדול ממלת סמוך , כאשר יבין כל היודע בטיב טעמים , ויען כי לא כן הוא , לזה השביל הרב לתרגם באופן יותר נאות , והוא שהענין כי היל' הזה של שומר אמונים (כלומר כל משאלות לבנו) הוא סמוך בטוח שלא ימעד לעולם , כי אתה תלור שלום , כלומר שלום הנפש ותאוי

לכ נכון בה' תשאר , ולזה כל תמוט הללחתו , כי שלו' (אשר חמתו) לכל איש , כי (כמו חס) כך בטוח , וכעין זה דעת יודי הנ"ל . והנה לפירוש הזה נאמר שכוונת בעל הטעמים , שזם במלת שלום הראשון מונח ופסיק , כי באמת הוא עולה ויורד : תלור שלום , שלום שלום יהיה , ולזה הוא מחובר ונפרד כאחד (עיין באור על התורה על הכלעקתה הבאה אלי עשו בלה בראשית י"ח כ"א) . (ד) בטחו , ואם כן הוא כי כל הבוטח בה' אך חסד ושלוס יסובבנו ראוי לכם לבטוח בו . כי ביה , אמר הראב"ע הבי"ת משרת כמשפט , ובתרגום הרב , והחכם געענינום והנמשך אחריו אמרו שהיא נוספת , ושעורו יה ה' הוא לור עולמים , וכן יהיה לדעתם הענין ביה שמו (תהלים ס"ח ה') ; אולם אנחנו נחזיק בדעת הריק"ס (עיין תל"ע פראג תקל"ב ח"ג בערך בוכל"ס) כי לא נאזה למליץ שפת יתר , וגם ביה שמו תהיה הכוונה ביה וכלל שמו , כלומר כל תארו ומדותיו כבר הם כלולים בשם יה שמורה על העלם הכללי צב"ת כנודע , וכן ביתר המקומות שנראה אות השמו נוסף יש לפרשהו תמיד באופן יאות , או בחסרון מלה כאשר הביא הרד"ק במכלול בשם אביו , כי המליץ הנבחר לא יוסיף אבל יגרע כאשר בארנו במקום הנזכר , ואין פה המקום לבאר זה באר היטיב . (ה) כי השח , לדעת הרד"ק הוא לנתינת טעם ונמשך על הפסוק הקודם , בטחו על השם כי הלא תראו כי השח ; ולדעת יודי הנ"ל כבר פה תמו דברי השירה , ועתה יבאר הנביא סבת השירה , והיא כי השח וגו' , וכפי תרגום הרב כי הוא לאמתת הדבר ועוד זה מדברי המשוררים , והנבחר יבחר . קריח נשגבה , פעל השח מוסב גם על קריה נשגבה , כלומר החרים העיר עם יושביה , או שמלת יושבי עומדת במקום שנים , יושבי מרוס יושבי קריה נשגבה , והוא כפל ענין , והפירוש האחרון יותר נכון בעיני , כי לפ"ז יהיו הדלתות נערכות כפי לחות המליכה , כי בשני המאמרים הראשונים יושבי מרוס ויושבי קריה נשגבה דבר רק מהעם הזוכים בה , ועתה יוסיף לאמר ישפילנה גגם העיר עלמה יהרוס , ובאר זה ישפילה עד ארץ , ובא הכנוי בראשון צו"ן נוספת והשני בלעדה , כי יען הראשון מפסיק המאמר (כאשר אמרנו) , לכן ראוי שתתרגמה המלה באותיות , כאשר המנהג להרכבות התנועות בטעם מעמיד כנודע , והכוונה על עם אשור והעיר המלוכה נינוה כאשר בארנו לעיל (כ"ה ב' ע"ג) . (ו) חרמסנה , לדעתי

(ו) אורח לצדיק מישרים. אורח שזה מישור לקיבול שכרו של צדיק אתה ה' שאתה אל ישר תפלט מעגל צדיק להוליכו באותו אורח שיקבל שכרו והצדיק הוא יעקב וזרעו וכה פתרונו אורח צדיק ליטול שכר מישרי' שניהג בהן: ישר. אתה הקב"ה מעגל רגלי הצדיק תפלט לו לאותו אורח. פילוס זה ל' קונטרס פיי"ס בלע"ז כמלך היושב ומחא' ומסקל בלבו איזה יבשר הזה או זה כך היש' בלבו להוליכו בדרכ קיבול שכר על כל אשר הנהיג מעשיו לפניך בכשרון: (ח) אף אורח משפטיך ה' קוינוך יכאשר לפינו לקיבו' הטוב' מאתך אף כך קוינו להראותנו אורח משפטי לקמחך ברשעים: לשמך ולזכרך תאות נפשי אותה נפשו לראות שם שיכא לך מאז לעשות נקמה בצריך: (ט) נפשי אויתך בגלותי שדומה ללילה לעשות את אלה: אף רוחי בקרבי אשמך. אתחנן לך לבל

(ז) ארח לצדיק מישרים ישר מעגל צדיק תפלים:

(ח) אף ארח משפטיך

יהוה קוינוך

לשמך ולזכרך

תאות נפשי:

(ט) נפשי אויתך

בלילה

אף רוחי בקרבי

אשמך

כי כאשר משפטיך לארץ

צדק למדו ישרי תבל:

(י) יחן רשע

בדל למד צדק

בארץ נכהות יעול

ובל יראה גאות יהוה:

זה למה כי כאשר משפטיך צאים לארץ אתה עושה משפט ברשעי: צדק למדו יושפי תבל. למדי' להצדיק את דינוך ולהודות על מדותיך שלואים החוטא לוקה והצדיק מקבל שכר טוב: (י) יוחן רשע בל למד צדק. וכי יש לך לחון את עשו הרשע אשר דר בין שני צדיקים ולא למד צדק ובארץ נכוחות ירושלים ובית המקדש יעול לשלול ולסו' ולהשחית: ובל יראה גאות ה'. לא תשב בעיניו גלך וגאותך. ובל יראה לשון רגילות תמיד לא ראה לא חשב כמו ככה יעשה איוב (איוב א')

ב א ו ר

לדעתי הכוונה כי נינוה תהי' מעי מפלה, ואך בחורי החרבות ישכנו עניים ודלים ורגליהם תרמסנה על עיר הארמונות והוא היפך מן יושבי מרום: (ז) ארח לצדיק, פירש הרד"ק שהכוונה בהיפך ארח מישרים לצדיק, כלומר אתה תכונן לצדיק ארח מישרים ותפלט מעגלו, וישר, הוא הקריאה, אתה ה' ישראל! אמר אתה האל ישר ותישר מעגל צדיק, ע"ד הבא לטהר מסייעין לו עב"ל. ולי נראה שהענין אורח לצדיק הוא מישרים, כלומר הצדיק ילך לבטח בדרכו הטוב ולא יכשל בה (ואולי כוון על חזקיה שקראו כמה פעמים צדיק כאשר הערנו כבר), והמאמר ישר וגו' הוא לנתינת טעם, לפיכך ילך הצדיק בטח לפי שאתה ישר תפלט מעגל צדיק, כלומר תסיר ממנו כל אבן נגף, ויובן המאמר בחסרון מלת כי. (ח) אף ארח משפטיך, הרד"ק פירשו בחסרון ב"ת בארח משפטיך, והענין לפי שראינו כי אתה תפלט צדיק, לכן גם תעשה שפטים בנו עוד לך נקמה, כי לשמך וגו' וכן תרגם הרב, והראב"ע

(ז) "דער פֿפֿאַר פֿיר דען פֿראַממען אַינט געראַל ע ,
"אַללגערעכטער ! דיא באַהנדעס פֿראַממען עכנעסט דוא .

(ח) "זעלבס אים גאַנגע דיינער שטראַפֿעגערֿיכטע ,
"עוויגער , האַררען וויר דייין!
"נאַך דיינעם נאַמען אונד דיינעם אַנדענקען ,
"אַיזט זעהנוכט דער זעעלע .

(ט) "אַין מיינער זעעלע זעהנע אַיך מיך נאַך דיר ,
"בייא דיסטרער נאַכט ,
"אַיזט טיין גריממער גייסט אַין פֿיר ,
"אַיך זוכע דייך אויף .

"דען ווען דיינע שטראַפֿעגערֿיכטע זינד אויף ערדען ,
"לערנען גערעכטיגקייט דיא בעוואַהנער דער וועלט .

(י) "ווירד אַבער בעגינסטיגט דער פֿרעפֿלער ,
"דאַן לערנט ער ניכט גערעכטיגקייט ;
"אַים לאַנדע דער רעכטשאַפֿענהייט טיסהאַנדעלט ער ,
"אונד שויעט ניכט אויף דיא האַהייט דעם עוויגען .
עווי .

והראב"ע סתרו בחסרון
למ"ד לארץ משפטיך, יען
אתה תפלט מעגל לדיק,
לכן עוד נקוה לך כי
תעשה משפט באויבינו
וכן תרגם יונתן. ולידידי
הנ"ל דרך אחרת בבאור
שני הלתובים האלה,
ולדעתו המאמרים
מוסדי' ע"ס הכתו' לדיק
אתה ה' וישר משפטיך
(תהלים קי"ט קל"ז),
וזמלת ללדיק הכוונה על
ה' ב"ה אשר לו לבד הזדק'
(ובאמת זה יולדק יותר
מאס נאמ' בדע' המפרשי'
כי מלת ישר שבא זולת
ההודעה יורה על ה'),
ואמר כי לרכי ה' ישרים
לתת לאיש כפרי מעלליו
כי ישר יפלט מעגל לדיק,
אף ארח משפטיו הרעים
לדשעים הוא ישרי קונו,
קוינו לך, ובא יחס
הפעול תמור' יחס שאליו
ורבים כמותו, ולדעת
הראב"ע נאמר כי בנוי
הפעול במקו' יחס שממנו

כמו בני יאזוני ואיני' (ירמי' י' כ') עיין מכלול לרד"ק • ולזכרך, לכן נקוה לך או ממך לפי שלזכרך
וגו' וכאשר תרגם הרב • ולפירוש ידידי הנ"ל מלת קוינוך עומדת בפני עצמה, כי יאמר יען אתה
תשל' לאיש כמעשהו ללדיק טוב ורע לרשע, לזה קוינו לך, ותאות נפש לנו לשמך ולזכרך. (ט) ופשי'
כפי דרך הרב המתרגם שהלך בשטת הרד"ק כאשר אמרנו, המאמר הזה הוא כפל ענין מהפסוק
הקודם, אמר שגם בעת זרה ולוקה שהיא נמשל ללילה כידוע, אך לה' ניתל. אף רוחי, מאד השביל
הרב המתרגם לפתור הכוונה, שאם גם רוח רעה מיגון ועלבון יבעתנו (כי רוח נאמר גם
על הכעס ומרירות הנפש כנודע) אנכי אשחרך, כי ידעתי באשר משפטיך, לארץ יגיעו
הוא אך למען ילמדו תועים בינה, וזה נכון גם לדעת ידידי הנ"ל כאשר יבין המשביל.
(י) יחן רשע, לדעת הרד"ק הוא לשון תימה, וא"כ יובן בחסרון ה"א השאלה, כלומר
האם יוחן רשע אשר כל למד כדק, ולדעת הראב"ע הענין כי משפטיך על הארץ למען יוחן
גם הרשע, אשר עד עתה כל למד כדק וגו'. וזה הפירוש נראה לי כפי המשך הפסוקים,
ויתורגם: חוץ דחם בעגנחדיגט ווערדע חוץ דער באַזעוויכט, דער גערעכטיגקייט ניכט ערלערנען
וּזְזֹלְטֵע זי"ו, והרב תרגם כדעת ידידי הנ"ל, שאם יוחן רשע הלא לא ילמד כדק כל הימים
(ועבר במקום עמיד) לכן ראוי להיות משפטיך בארץ. בארץ נבחות, נכח ענינו גם הישר, כי
הדבר שהוא בקו ישר לנגד העין נראה מהרה, וכן נכחה לא תוכל לבא (לקמן כ"ט י"ד),
והכוונה שגם בארץ אשר לדיק ילין עס והמלך במשפט יעמידה, הוא יעשה עול. ואולי כוון
בזה על שבא וסיעתו, כאשר זכרנו פעמים שהוא מרד במלך הלדיק חזקי', ורצה לסגור
העיר הקדש ביד מלך אשור. ובל יראה, הרשע הזה גם כל יראה גדולתך וידך החזקה,
אשר בהן תעשה משפט ולדקה בארץ, כי זה ענין גאות ה'.

(יא) ה' רמה ידך וגו'. ראיתי מדרש אגדה רבי' למקראות של פרה זו עליונה ותחתונה ואינם מיושבי' או על דקדוק הלשון או על סדר המקראות והולכתי לבאר אותה על אופני סדרה. ומדרש אגדה יש שמבקש הנביא שלא יראו עובדי עב"ו וס' בטובתו של הקב"ה בהטיבו לישראל אמר לו מוטב שיחזו ויבשו ואין זה אחר הלשון שאין כתוב כאן הרימה ידך ועוד שאף התיב' חלוקה מתיב' כיו"ו בה כל יד רמה שבמקרא טעמו למט' וזה טעמו למעל' כמו (בראש' ל"ז) הנה קמה אלומתי וכמו (רות ח') הנה שב' יצמתך שכולן לשון עבר אף זה יי' נסתלקה יד גבורתך מעל כריך כל יראו גבורתך כי ראו דרכם ללכה בבקש' ממך יחזו ויבשו קנאת עם בטובה שתטיב לעמך אף בעלמן יראו משפט נקמתך שתאכל' האש: (יב) זשמו' תכין וכן שפות הסיפ (מלכים ב' ד') וכן ולעפר מות תשפתי (תהלים כ"ג) - ויש לפתור את כולם לשון שימה תשית שלום לנו: כי גם כל מעשינו- הרעים: פעלת לנו- כנגד' לקחנו מיד' בכל חטאתינו: (יג) בעלונו-

(יא) יהוה רמה ידך
בל-יחזיון יחזו ויבשו
קנאת-עם אף-אש
צריף תאכרם:
(יב) יהוה תשפת שלום לנו
כי גם-כל-מעשינו
פעלת לנו:
(יג) יהוה אלהינו
בעלונו אדנים זולתך
קבד-בך נזכיר שמך:
(יד) מתים בל-יחזו
רפאים בל-יקמו
לכן פקדת ותשמידם
ותאבד כל-זכר למו:
(טו) יספת לגוי יהוה
יספת לגוי נכבדת
רחקת בל-קצוי-ארץ:
(טז) יהוה בצר פקדוה
צקון לחש
מוסרך למו:

כמו

נעשו לנו אדונים ונגאנו: זולתך. בדבר שלא כרצונך דרוש לאלהים אחרים לעבור על תורתך ואנחנו לבד-בך הזכרנו ולא נזכיר שם אלהותו באל אחר אלא בו לבדו: שמך. שם אלהותך נזכיר לאמר כי אלהינו לבד הוא אלהים: (יד) מתים כל יחיו. יהי רצון מלפניך שלא יחיו הרשעים האלה לעולם הנא והרפאים האלה שריפו ידיהם ממלותיך כל תהי להם תקומה: לכן פקדת ותשמידם. הלא פקדת עליהם בבר ותשמידם באמרו סוף בענין שנאמר כי מחה אמתה את זכר עמלק (שמות י"ז): (טו) יספת לגוי. לישראל יספת להם תורה וגדולה וכבוד וכל כמה שיספת להם נכבדת שהם מודין ומשנחין לפניך על כל הטובה מה שלא היה כן מנהג העב"ו ועל כן רחקת מלפניך כל שאר קצוי ארץ הרי בטובתם כך עושים ישראל לפניך קילום וכבוד ובצר להם (טז) ה' בצר פקדוך. אינם מהרהרים אחר מדותיך: לקון לחש. שכן שית ותפלה: מוסרך למו. בהיות מוסר יסורין

(יא) "עוויגער! צו האָך אױט דײַנע האַנד, זײַא זעהען נײַט —

"אַ דאָס זײַא זעהען אונד כײַשאַטט ווערדען, זײַפֿער פֿיר דאָן פֿאַלק — גליהענדער צאָרן זײַגע דײַנע פֿײַנדע פֿערצעהרען.

(יב) "הערר! דוא ישנאטעסט אונד דען פֿרוערען, זאָ אױך אַללע אונזערע בעשטע־עבונגען פֿיהרטעסט דוא אױס פֿיר אונד.

(יג) "עוויגער, אונזער גאָטט!

"עם בעהעררשטען אונד העררן אױסער דיר, פֿאַללײַן בײַא דיר פֿרײַזען וויר דײַנען נאָמען.

(יד) "יענע טאָרטען — זײַא לעכען נײַמער אױף, זײַנע שאַטטען, זײַא ערשטעהען נײַט,

"דאָרום ווײַל דוא פֿעהרהאָנגטעסט, זײַא פֿערטילגטעסט, אונד פֿערניכטעט האַסט יעדעס אַנדענקען אָן זײַא.

(טו) "פֿערגראָסערט האַסט דוא דײַא־נאַציאָן, הערר!

"דוא האַסט פֿערגראָסערט דײַא נאַציאָן — דײַך פֿער־העררלײַט,

"האַסט ערווייט זרט אַללע גראַנצען דעם לאַנדעם.

(טז) "הערר! אײַן דער גאָטה דאָכטען זײַא דײַן,

"פֿרגאַסען זײַך אײַם געכעטע,

"אַלס דײַנע צײַטגונג זײַא טראָף.

גלייך

הסיר (מ"ב ד' ל"ח) וענינו תערוך. כל מעשינו, כלומר הלא אנחנו ידענו שכל מעשינו אתה תמיד פעלת לנו ואין אום מקרה בעולם כאשר יחשבו התועים שזכר, ולזה אך לך נכחה כי תשפות לנו שלום בן פי' הרד"ק, והריק"ס סתר כי אס אתה תשפות לנו שלום, הנה בזה כבר כוננת כל מעשינו, כי הכל תלוי בשלום. ולדעת הרב המתרגם הכוונה כי תשפות שלום לנו, כמו שתמיד פעלת בעבורנו כל מעשינו להשיג התכלית הנרצה, וכן נראה דעת הראב"ע. (יג) בעלונו, פעל נגזר משם בעל בהוראת אדון, כלומר משלו בנו מלכי ארץ. לבר כך, הכוונה אולם אנחנו לא נוכל להזכיר שמך כלומר לעבדך כראוי, כי אס כך, אס אתה תמשול בנו ולא אחר, ולכן תשפות שלום לנו למען נעבדך באמת, כן השכיל הרב לתרגם. (יד) מחים, הנביא או עדת המשוררים שמו עתה לנגד עיניהם את חיל מחנה אזור אשר בלם פגרים מתים, ולזה נמלא לבנם תודה ואמרו אין ספק שהשם ימלא משאלותינו וישפות שלום לנו, כי לאו וראו בפגרי האנשים האלה, כל יחיו כל יקומון עוד, וא"כ כבר עברה ממשלת זדון מן הארץ. לכו, לנתינת טעם בעבור זאת כל יקומון כי אתה פקדת וגו'. (טו) יספח לגוי, יספת והגדלת להם הטובה (רד"ק) וכן תרגם הרב. לגוי נכבדה, אשר נכבדת על ידם כענין ואכבדה בפרעה (שמות י"ד ד'). דחק, כלומר הרחבת כל גבולות ארצו (ונחמר הכנוי במלת ארץ ויוכן מענינו ורבים כיוולא (טז), שיוכלו ללכת כאשר יחשבו, כי כל זמן שהיו האויבים בארצם, היה המקום לר עליהם ואין יולא ואין בא, ועתה הארץ רחבת ידים לפניהם, כי אין שטן ואין פגע, תבין מזה כוונת הרב המתרגם. והנה הראב"ע והנמשכים אחריו פתרו, הוספת ליסר אותם וזריתם בגוים לקבוי ארץ, ואמר החכם געועניום כי זה הפירוש נכון להמשיך הספוק אל הכתובים שאחריו, אולם אין הכרע לזה כאשר אבאר כמה שיבוא. (טז) ה' בצר, הוא לנתינת טעם, לפיכך עמדת לנו לעתות בלרה, לפי שנס אנחנו בלר לנו אך אותך פקדנו. צקון לחש, הו"ן נוספת כמו אשר לא ידעין אבותיך (דברים ט' ט"ז), והמלה זרה וראוי ילקו, וחסרה

יסודיך באין עליהם וכך
 היא תפלתם: (יו) כמו
 הרה תקריב ללדת וגו' כן
 היינו מפניך. רואין אנו
 לרות מתחדשות וסבורים
 אנו שהם מיני סימני
 ישועה וגאולה לפי שאנו
 מובטחים ליגאל מתוך
 זוקה וזרה כיוולדה זו:
 מפניך. מפני גזירותיך:
 (יח) הרינו חלנו. חיל
 כיוולדה כאלו ילדנו כאלו
 קרובי' אנו להגאל והוא
 רוח ואין ישועה: ישועות
 כל נעש' ארץ-בכל סבלינו
 ונרותינו אין אנו מבינים
 לנו ישועה: ובל יסלו-אין
 נוספין העמי' שהם יושבי
 חבל שכבשו ומלאו את
 הארץ. ויונתן תירגס כל
 יסלו לשון ונפלינו אני
 ועמך (שמות ל"ג) אין
 יושבי חבל יכולין לעשות
 פלא: (יט) יחיו מתיך.
 למעלה התפלל שלא יחיו
 הרשעי' כאן התפלל שיחיו
 הדיקים בבקשה ממך
 יחיו אותן שמומתין עליך
 יצא דבר מלכות מלפניך
 לומר נבלתי יקומון נבלו'
 עמי שנבלו עצמן עלי

(יז) כִּמּוֹ הָרָה תִּקְרִיב לִלְדוֹת
 תַּחֲלִיל תִּזְעַק בְּחִבְלֶיהָ
 בֶּן הַיָּינוּ מִפְּנֵיךָ יְהוָה:
 (יח) הָרִינוּ חֲלָנוּ
 כִּמּוֹ יִלְדָנוּ רוּחַ
 יִשׁוּעַת בַּל-נַעֲשֶׂה-אֶרֶץ
 וּבַל-יִפְּרוּ יֹשְׁבֵי תְּבֵל:
 (יט) יַחֲיוּ מִתִּיךָ נְבִלְתֵי יְקוּמוֹן
 הַקִּיצוּ וְרַגְנוּ שְׁכֵנֵי עִפְרָיִם
 כִּי טַל אֹרֶת טָרְף
 וְאֶרֶץ רַפְאִים תִּפִּיל:
 (כ) לֵךְ עִמִּי בֵּא בַחֲדָרֶיךָ
 וּסְגֹר דְלַתֶיךָ בְּעֵדֶךָ
 חֲבִי כְמַעַט-רַגַע
 עַד-יַעֲבֹר-זַעַם:

יתירי' יתירי'

ט

להם תהי תקומה זו חילוף למה שכתוב למעל' רפאי' כל יקומו אבל אלו יקומון: הקיצו
 ורגנו. כל זה יאמר להם הקב"ה הקיצו ורגנו לשון זיווי הוא זה: כי טל אורות טלך. כי נאה
 לך לעשות כן שיהא טל תורתך ומכותיך להם טל של אור: ואכן רפאים תפיל. ולארץ
 ולעפר תפיל את ארץ רפאים שריפו ידיהם מתורתך: רפאים תפיל. לפי שאמר ובל יסלו
 יושבי חבל חוזר ואומר אתה הפילם כי אין בנדיקותינו כדי להפילם: (כ) לך עמי בא בחדריך.
 תשובה זו השיבוהו לנביא לך עמי בא בחדריך בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ד"א התבונן
 על מעשיך בחדרי לבך כך דרש רבי תנחומא: וסגור דלתיך בעדך. ת"י עבד לך עובדין
 ענין דיגנון עלך. ור' תנחומא דרש סגור דלתי פוך שלא תהרהר אחר מדת הדיון: חבי.
 התחבאי מעט עד יעבור זעם כי אמת אפקד על שונאיך:

ב א ו ר

פ"א הפעל כמו והיום רד מאד (שופטים י"ט י"א), והענין כמו ולפני ה' ישפך שיחו (תהלים
 ק"ג א') (ראב"ע), ונקראה התפלה לחש כמ"ש הרד"ק לפי שנאמרה בלחש. מוסרך למו,
 כמ"ש הנ"ל שגם נעת שהיה מוסרך להם שיסרת אותם בשבט מוסרך, עוד המה התחננו
 רק לך ולא נשאו כפיהם לאל זר. (יו) כמו הרה, המשל הזה בעצמו נשא חזקי' על שפתיו
 כאשר שלח לדרוש את ה' אל ישעי' (לקמן ל' ז' ג') כי באו בניו עד משבר וכח אין ללדה.
 (יח) חריגו, לדעתי הענין כי בפסוק הקודם דימה את מעמד העם אל חבלי אשה בצירייה,
 ועתה יסוב המשל אל חוסן אחר, והוא ע"ד והרה עמל וילד שקר (תהלים ז' ט"ו) כלומר
 פשטנו מחשבות להנצל מכף מלך אזור, אבל ילדנו רוח דבר שאין בו ממש, והכוונה על

(יז) גלייך איינער שוואַנגערן, דיא ויך נאַהט דער ענטבינדונג, קרייסט, שרייט אין איהרען וועהען, וואָ וואַרען וויר פֿאַר דיר, עיוונער!

(יח) וויר וואַרען שוואַנגער, קרייסטען, דאָך אַלס וויר געבאַרען, וואַר עס וויר, היילע וואַר דעם לאַנדע ניכט, עס שטירצען ניכט דיא וועלטעראַבערער.

(יט) מאַנען אויפֿלעבען דינע טאַרטען, יאָ מינע לייכען אויפֿערשטעהן. ערוואַכעט אונד זוכעלט איהר שטויבכעוואַהנער! דען, טהויא דעם לעבענסליכטעס איזט דיין טהויא אונד דיא עררע ווירפֿט דיא שאַטטען אויס.

(כ) געהע מיין פֿאַלק, טריטט איין אין דינע געמאַכער, אונד פֿערשליסע דינע פֿהירע הינטער דיר, פֿערברנד דייך איינען קורצען אויגענבליק, ביז פֿאַראַיבער געהט דער צאָן.

דען

עזרת מגרים אשר בטחו
בהועזרתם נשארה מעל.
כמו ילדנו, מאד הסביל
הרב לתרגם, כי כמו
הוא כענין כאשר, וכמו
השחר עלה (בראשית י"ט
ט"ו), כאשר הגיע העת
ללדת והנה רות. ולדעת
ידידי הנ"ל יחסר מלת כן
ושעורו כמו כן (לכן יבוא
כמו במפסיק) כלומר
הרינו חלנו כמו היולדת
הנוכרת, אולם נגרענו
עוד ממנה כי היא אחרי
כירה תחבק פרי בטנה
ותשכח עמלם, אולי אהנו
ילדנו רות כלומר תקותנו
זוא והבל. ישועת כל
נעשה ארץ, יחסר למ"ד

השמש, כי הכוונה לארץ, כלומר לארצנו לא נעשה שום ישועה, כי רק חוס
צפו לפינו למגרים לישועה כנודע זהמן הספור, ואמר כל נעשה בזכר, כי הענין
דבר ישועות או מעשה ישועות לא נעשה. יושבי הבל, יפה אמר ידידי הנ"ל שהכוונה
העם המושל בכל החבל כאלו לו לבד נתנה הארץ וכן תרגם הרב, והענין על סמך זה אשר
גם תהקה מלך כוש שהיה מושל גם בארץ מגרים (כאשר בארצו לעיל) לא יכול לו כמפורש
לקמן (פרשה ל"ז), ולכן כאשר ראינו כי זוא תשועת אדם, שפכנו לשמוך שיה ששזחינו
כזאר זכר בפסוק ט"ז. (יש) יחיו מחיך, הפסוק הזה לדעתי הוא יעוד מאיחי ולא כאשר
חשבו קצת (עיין ראש"ע) שהוא רק דרך משל על עם עני ונכזה אשר נחשב כמת, והוא ע"ד
שאמרנו זה פעמים, כי הנביא ישי' חשב כי עת קץ הפלאות בימי חזקיה', והנה אמר
בפסוק י"ג ה' תשפות שלום, ובפסוקים הבאים יבאר שהם ראויים לכך, לפי שאך בה'
בטחו ולא באל נכר, ועתה יאמר בדרך תפלה: יחיו מתיך, כלומר לא לבד כי לנו
תשפות שלום, אבל גם מתי עולם יקיזו וינחלו עוד טוב ושלום בארץ החיים; והכנוי
מתיך נגד ה', המתים אשר אתה הורדתם לקבר. נבלתי יקומון, הנביא או המסורר
ידבר בעד עמו, והוא באור של יחיו מתיך, כאלו אמר זה שאמרתי יחיו מתיך, כלוני
רק כי נבלתי יקומון, אבל אשר שוכני דומה כל יעירו, ונבלתי ביחיד הוא על דרך שם
הקבון. הקיצו, עתה יחזה במחזה שדי כי ה' יאות לו גם לדבר הזה, ולכן קרא בהתלהבות
נפשו אל יורדי צור: הקיזו ודנונו שוכני עפר. טל אורח, הרד"ק פירש אורת כמו ללקט
אורות (מ"ב ד' ל"ט) כלומר כמו שהטל יחיה הזממים היבשים כן תחיה המתים, והרב
הסביל לתרגם אורות כמו אור חיים, וזה נכון מאד, כי ידוע הוא כי בלאת השמש,
אלי טל על הזממים ופרחים יזהירו כזהר הרקיע בישפת הוד, ודימה לזה עת התחיה אס
העלמות היבשים ישובון לנערותם, ויופיעו בהדר הילדות וימי נעורים. וארץ רפאים
הפיל, הארץ תפיל אך הרפאים אשר כל יקומון (וכמ"ש לעיל פסוק י"ד) למקום חשך וללמות.
והנה מה תמו דברי השיר אשר שם הנביא בפי המסוררים אשר ישוררו כי יבנע ה' את מעשהו
על הר ציון, ועתה יסוב הדבור אל עמו ואמר: הנה אנכי ידעתי כי כן יהיה, וה' יפליא
לעשות עמכם הפלא ופלא להגן בעדך ובעד עיר קדשו, ולכן השמר והשקט. (ב) בוא
בחדריך, אל תוסיף לעמוד על החומה להלחם כי ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. וסגור
דלתך, שכל תשמע גידופים אשר חרפו נערי מלך אשור, ואס חבי כמעט רגע, ואלו יעבור
הועם, וחי הוא מענין הסתר כמו הוא נכבד על הכלים (ש"א י' כ"ג) אך שם הוא הנסעל
ובאן הנווי מהקל, ויהיה זה כמו הנווי לחם את לחמי (תהלים ל"ה א') שגם מזה לא נמא
הפעל רק בנסעל כל חס, ולדעת הזאת הסכים הראש"ע; אולם ר"י המדקדק חמד שהוא
שם על משקל נבי אחי וכדומה, ושעורו היה חבי.

(כא) כִּי־הִנֵּה יְהוָה יֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ
 לִפְקֹד עֲוֹן יֹשְׁבֵי־הָאָרֶץ עֲלֵיו
 וְגִלְתָּה הָאָרֶץ אֶת־דַּמְיָהּ
 וְלֹא־תִכְסֶּה עוֹד עַל־הַרוּגֶיהָ:

(כא) כי הנה ה' יוצא וגו'.
 ממדת הרחמים למדת
 הדין: יושב הארץ. הוא
 הר שער: על הרוגיה.
 שהרגו בישראל:

כו

(א) בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה
 בְּחֶרְבוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְדוּלָּהּ
 וְהַחֲזָקָה
 עַל לְוִיָּתָן נָחַשׁ בָּרֶחַ
 וְעַל לְוִיָּתָן נָחַשׁ עֵקֶלְתוֹן
 וְהָרַג אֶת־הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם:
 (ב) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַם חָמֵר עֲנוּלָּהּ:

כו (א) על לוייתן נחש
 בריק וגומר. ת"י על
 מלכא דאתרברב כפרעה
 מלכא קדמאה ועל מלכא
 דאתגאי כסנתרב מלכא
 תנינא בריק לשון פשוט
 כבריח הזה לפי שהיה
 ראשון: עקלתון. לשון
 כסול לפי שהוא שני.
 ואומר אני לפי שאלו שלש
 אומות חשובות מלכים
 ואשור ואדום לכך אמר
 על אלו כמו שאמר בסוף
 הענין ובאו האובדים
 בארץ אשו' והנדחי' בארץ
 מלרי'וע"ש שנמשלו עובדי
 כוכבים ומזלות כנחשים
 הנושכין: לוייתן נחש
 בריח הוא מלכים: לוייתן
 נחש עקלתון הוא אשור:
 והרג את התנין אשר
 צים. הוא לור שהוא ראש
 והיא יושבת בלב ימים

אני

וכן בתיים קרואים איי הים והן יונים: (ב) ביום ההוא. בעת הגאולה ישירו לישראל
 זו היא כרם חמר והוליאה יינה הטוב חמר ויינו"ש בלע"ז:

אני

ב א ו ר

(כא) כי הנה, כלומר הזעם יעבור עד מהרה. כי הנה ח' יוצא מאקומו, כאלו ה'
 יחברך ירד מן השמים מקום קדשו לעשות משפט בארץ, והמאמר הזה גם בא במיכה (ח'
 ג'). אח דמיה, את דם הנקי השפוך בקרבה ע"י מלכי אשור. ולא חכמה, ע"ד ארץ
 אל תכסי דמי (איוב ע"ז י"ח), כלומר הארץ כל חכמה דמי ההרוגים, אך יהיו תמיד
 נועקים אל ה' לנקים ונקמתם מיד הרולח.

כו (א) ביום ההוא, הנבואה הזאת גם היא תורה בשאר הנבואות לפניה על מלך אשור,
 וזה ג"כ כוונת הראש"ע שאמר זאת הפקידה כאשר הכתובה למעלה ע"כ, ולכן אמר
 על לוייתן נחש בריח וגו' וז"ל: והנכון בעיני ר"מ הכהן שהוא רמז כל גבורי חיל ונגיד ושר
 עכ"ל, כוונתו על מחנה סנחריב, לכן נאמר בדה"ב (ל"ב כ"ח) וישלח ה' מלאך ויכחד כל
 גבורי חיל ונגיד ושר במחנה מלך אשור, והחכם געועניום לא הבין דברי ר"מ הכהן (אשר יברש
 כל הפרשיות האלה על מפלת סנחריב כאשר הראיתך כבר בתחלת פרשה כ"ד) וחשב שלדעת
 ר"מ הכהן הענין על כל משפחות הגוים בכלל, ואינו כן. בחרבו הקשה וגו', הזכיר שלשה
 תוארים לחרב כנגד שלשה הקוות שהכה. על לוייתן, ידוע הוא שהנביאים דימו האומות
 לקוות טורפות כמו גער חית קנה (תהלים ס"ח ל"ח), וארבע מלכויות נראו לדניאל בתמונות
 ארבע קוות כגודע, ועוד רבים ככה, ולהפך נמשלו ישראל ליונה טובת המזג, ככפי יונה
 נחמה בכסף (שם שס י"ד) וכדומה, ואין ספק שכוון הנביא לאומות ידועות שהיו אז תחת
 ממלכת